KØGE Å STIEN 1

Åsen - Skovhus Vænge

Natur i Køge Kommune

Åsen

Åsen **(11)** er navnet på den skov, der ligger på Køge Ås mellem Køge by og Sydmotorvejen. Store gamle bøge- og egetræer præger skoven både på skrænter og på åsbakken. Indimellem vokser hassel, spidsløn, lind og ahorn. Åsen er ganske særlig ved, at der findes en halv snes mindre områder, der kan karakteriseres som meget betydningsfulde naturskovsarealer. Man finder her en blanding af gamle og unge træer, som ikke er plantet men selvforynget. De kan derved være efterkommere af eksempelvis bøg, eg eller lind, som er indvandret til landet for flere tusinde år siden.

I skovbunden vokser lærkespore, blå anemone, alm. kohvede og majblomst. På de stejle skrænter ved Danhøj **(14)** vokser ualmindelige planter som fingerstar, nikkende flitteraks og kantet konval. Skoven er et yndet sted for udflugter, daglige vandre- og cykelture, kondiløb og hundeluftning. I den nordlige del af skoven ovenfor åsskrænten, finder man Gammel Mose **(9)** og Bildes Mose **(10)**, der indtil 1950'erne var næsten ubevoksede. I Gammel Mose har man gravet tørv til brændsel, og tydelige rester af en jordvold fortæller, at mosen er blevet afvandet. I denne del af skoven passerer man grøfter og diger på tværs af åsen, der vidner om, at området tidligere var opdelt i lodder, der tilhørte forskellige gårde nord for skoven. Her hentede bønderne brænde og lod deres svin gå på olden.

Foto: Henrik Bringsøe

Blå anemone vokser blandt andet på sydskråningen af Åsen

Køge Ås

Selve åsbakken er en del af den 35 km lange Køge Ås **(12)**, der strækker sig som langstrakte bakker gennem landskabet fra Køge til Haraldsted Sø på Midtsjælland. Køge Ås blev dannet af aflejret sand og grus under den sidste istids afsmeltningsfase for godt 15.000 år siden. Åsbakken ved Køge er 3 km lang og hæver sig op til 24 m over Køge Å. Køge Ås

Foto: Visit Køge

”Det lille hus” i Kirkestræde i Køge er Danmarks ældst daterede bindingsværkshus fra 1527 (ref.: Visit Køge)

fortsætter sit forløb nord for Gammel Lellingegård med de fredede bakker Glentehøj **(18)** og Vittenbjerg **(19)**, hvoraf kun dele er tilbage efter afsluttet grusindvinding. Glentehøj ligger som en bakkekam i landskabet og kan ses fra vandrestien vest for Gammel Lellingegård, men der er ikke offentlig adgang hertil. Derimod kan man færdes på den østlige del af Vittenbjerg med adgang fra Ejbyvej, hvor en infotavle fortæller mere herom.

Karakteristisk for åsen er de store højdeforskelle og stejle skrænter, som skråner ned mod lavtliggende mose- og engområder ved Køge Å. Tidligere har dele af åsen fungeret som overdrev med græsning af får og kreaturer, og de fugtige områder har været udnyttet til høslet og enggræsning.

På Åsens sydvendte skråning kan man se skovfirben og snoge, der soler sig på lysåbne pletter. På skyggede og let fugtige steder på strækningen kan man være heldig at se springfrøer, butsnudede frøer og skrubtudser. Stålorme lever på både de skyggede og solbeskinnede steder på strækningen.

Nedenfor Claras Kirkegård **(6)** ligger et vandhul **(5)**, hvor arterne Lille Vandsalamander, Stor Vandsalamander og Grøn Frø lever. I det tidlige forår kan man se Springfrø og Butsnudet Frø yngle i vandhullet. Man kan også se snoge på jagt efter frøer og salamandere i vandhullet.

Foto: Visit Køge

Køge Kirke - Skt. Nicolai, den ældste del af kirken, som stadig er bevaret, er kirketårnet, der dateres tilbage til 1324 (ref.: Visit Køge)

Køge

Køge **(1)** hed oprindeligt Køkæ, og er afledt af det olddanske ord køk, der betyder klump. Navnet sigter formentlig til Køge Ås. Køge fik sit købstadsprivilegium i 1288. Det vældige sildefiskeri i Øresund fik her en vigtig handelsplads i handelen med nordtyske byer. Byen blev ligeledes center for en stor korneksport især til Holland. Helt frem til slutningen af 1800-tallet havde handel og udskibning af landbrugsvarer stor betydning for byen. De gamle købmandsgårde, som stadig kan ses, vidner herom. Køge har i meget høj grad forstået at værne om sin historiske fortid. Den gamle bykerne har bevaret sin oprindelige grundplan med de 3 hovedgader, Vestergade, Brogade og Nørregade, der mødes i det store firkantede torv **(1)**. Der findes mange bevarede og fredede bygninger, heraf mange bindingsværkshuse. Tre af Danmarks ældste bindingsværksbygninger ligger dels i Kirkestræde og dels i Køge Museums have, flyttet hertil fra Torvet.

Rådhuset på torvet er landets ældst fungerende rådhus. Køge Kirke er et af de flotteste og bedst bevarede gotiske kirkebyggerier i Danmark. Køge Museum i Nørregade 4 dækker kulturhistorien i Køge by og omegn og er bestemt et besøg værd. Hos Visit Køge i Vestergade 1, kan fås en guide over Køge samt andre nyttige informationer.

Gl. Køge Kirkeruin

Nord for Gammelkjøgegaard ligger få synlige rester af en gammel kirke **(2)**. I nærheden, formentlig syd for Køge Å, lå middelalderlandsbyen "Gammel Køge". Men allerede i vikingetiden omkring 900-tallet har der været bebyggelse i området. Fund af bl.a. smykker fra den tid indikerer, at der ved åens nordlige bred har ligget en vikingetidsbebyggelse. Med det deltalignende forland på et par kilometer lå bebyggelsen godt beskyttet samtidig med, at vikingetidens skibe kunne sejle hertil. På forstranden opførtes fra midten af 1200-tallet et nyt Køge. Kongen gav skattefrihed i 4 år til dem, der ville bygge og bo på de ledige grunde. I 1288 tog kong Erik Menved byen under sin fred (beskyttelse), og byen fik samme bylov som Roskilde. "Ny Køge" udviklede sig hurtigt til en betydningsfuld havne- og handelsby og "Gammel Køge" eksisterede som landsby endnu mindst 400 år.

Gammelkjøgegaard

Gammelkjøgegaard **(3)** er et gods, der ligger umiddelbart vest for Køge. Det ejes i dag af Carlsen-Langes Legatstiftelse. Gården kendes fra 1400-tallet, men har muligvis haft en forgænger i "Gammel Køge". Historiske kilder fortæller, at der i området lå en mindre hovedgård i Hvideslægtens eje. I 1400- og 1500-tallet inddrog hovedgården andre gårde i området og blev til herregården Gammelkjøge-

Foto: Planfoto.dk

Gammelkjøgegaard ved vintertide

gaard. Den oprindelige hovedgård blev opført lige nord for Køge Å i 1603 af de ugifte søstre Lisbeth og Birthe Bille, et bindingsværkshus i 3 fløje, hvoraf der kun eksisterer en rest af nordfløjen. I 1776 kom gården i familien Carlsen-Langes eje. Rasmus Carlsen Lange og hans hustru erstattede i 1791 Lisbeth Billes gamle bindingsværkshus med en enkelt smuk nyklassisistisk hovedbygning i tegl med høje vinduer og stejlt valmtag.

Senere blev de lange lave sidelænger tilføjet. Gammelkjøgegaard var i familiens eje indtil 1912, hvor frøken Emmy Carlsen, med hvem slægten uddøde, oprettede en legatstiftelse af social og humanitær karakter. Det var også Emmy Carlsen, der ved opkøb af skovarealer fra de store nabogårde fik samlet godset til den helhed, som findes i dag. Stiftelsen ejer og driver i dag 617 ha skov og 372 ha ager og enge langs Køge Å. Gammelkjøgegaard er omgivet af en park, der har en af landets største samlinger af rhododendron. Parken er åben onsdag, lørdag og søndag fra kl. 14-18.

Engene

Carlsen-Langes Legatstiftelse har i samarbejde med det tidligere Roskilde Amt og Køge Sportsfiskerforening gennemført et stort naturgenopretningsprojekt **(4)** ved Køge Å vest for Gammelkjøgegaard nord for Ringstedvej. Formålet var at skabe bedre vilkår for fugle og dyreliv i området, at nedbringe udvaskning af nitrat fra landbrugsjorden og at forbedre vandkvaliteten i åen. Næsten 80 ha landbrugsjord blev taget ud af drift og omdannet til natur i form af en stor sø med engarealer. Søen opstod ved, at man slukkede pumpen, der holdt arealet kunstigt tørt. Omkring åen har man lukket dræn og grøfter, så vandstanden i området er steget. Mange andefugle, vadefugle og gæs holder til på engene

Foto: Henrik Bringsøe

Isfugl

Foto: Henrik Bringsøe

Springfrø

og i den nye sø. Man kan være heldig at se isfuglen langs åen. I området kan man ofte se rådyr, der søger ud af skoven, når publikumspresset bliver for stort.

Claras kirkegård

Slægten Carlsen har sit eget familiegravsted **(6)** på en stemningsfuld lille kirkegård på Åsen, indviet i 1853 af N.F.S. Grundtvig, som selv er begravet her i 1872 ved siden af sin anden hustru, Anna Marie, født Carlsen. Der er adgang til kirkegården 2 dage om året og ellers efter henvendelse til godskontoret. Man kan få et indtryk af den smukke kirkegård ved et kig gennem gitterlågen. Køge Å stien fører forbi.

Flådeegene

På åsens sydvendte skrænt vokser en række gamle krogede egetræer, de såkaldte Flådeege **(7)**. De blev plantet omkring 1810 for at skaffe egetømmer til genopbygning af den danske flåde, som englænderne tog i 1807. De gamle ege stammer fra denne plantning. December-stormen i 1999 knækkede et af de gamle træer.

Danhøj og Holmebanke

Danhøj **(14)** og Holmebanke **(8)** er de højstliggende steder på Åsen. Fra Danhøj, 24 meter over Køge Å, er der i vinterhalvåret en fantastisk udsigt over ådalen mod Lellin-

ge og de lavtliggende enge. På holmebanke står 2 mindestøtter, den ene er rejst i 1912 for Emmy Carlsen og den anden i 1876 for Emmy Carlsens far, Hans Carlsen, der hørte til en af tidens mest interessante politiske skikkelser.

Køge Å

Køge Å **(13)** starter syd for Regnemark Mose og munder ud i Køge Bugt. Et forløb på 20,6 km. På strækningen fra Skovhus Vænge **(17)** til Åsen **(11)** er åens naturlige forløb stort set bevaret. I Skovhus Vænge løber åen gennem en meget dyb og smal kløft, mens den ved Gammel Lellingegård **(16)** og syd for Åsen løber i smukke store sving gennem en forholdsvis bred ådal med enge. På store strækninger vest for Skovhus Vænge er åen ligesom mange andre danske åer blevet rettet ud for hurtigt at kunne bortlede drænvandet fra tilstødende marker. Men ved Køge Å blev udretningen foretaget som et led i indvinding af drikkevand, som HOFOR påbegyndte i 1960'erne. Vandmængden i Køge Å har tidligere været meget større, men er mindsket kraftigt på grund af denne vandindvinding, der er med til at forsyne København. Læs mere om åen og vandindvinding i folderen Køge Å stien 2. Køge Å er udpeget som et af Danmarks internationale naturbeskyttelsesområder på grund af den lille 5-10 cm lange bundfisk, Pigsmerling. Dette betyder at området skal ydes en særlig beskyttelse.

Gammel Lellingegård og Borgring

Gammel Lellingegård **(16)** tilhører Vallø Stift syd for Køge.

Foto: Planfoto.dk

Claras kirkegård

Bygningerne er opført i 1860'erne og har fungeret som hovedgård under Vallø Stift. Hovedbygningen er bygget på sokkelstenene til et tidligere frøkenkloster fra 1733 og tilhørende kirke påbegyndt i 1734, begge under Vallø Stift. Klosterbygning og kirke blev allerede nedrevet i 1735 endnu før kirken var færdig, og materialerne anvendtes til opførelse af stiftsbygningen på Vallø Slot i 1736. Det vides ikke, hvorfor klostret blev opført i Lellinge. I dag udlejes Gammel Lellingegård til forskellige virksomheder. Der er ikke offentlig adgang hertil.

I 2014 fandt arkæologer en vikingeborg på en mark ud til Vestmotorvejen ved afkørsel 33 Lellinge. Vikingeborgen Borgring **(15)** blev bygget af Harald Blåtand i slutningen af 900-tallet, og er den første ringborg fundet på Østsjælland. Vikingeborgen kan betragtes både fra Ringstedvej og fra Salbyvej, hvor borgens beliggenhed i landskabet tydeligt kan ses.

Skovhus Vænge

Skovhus Vænge **(17)** er et fint eksempel på en østsjællandsk løvskov på kalkrig bund. Vegetationen er meget artsrig inden for såvel træer, buske som urter. Den stærkt slyngede Køge Å gennemskærer den nordlige del af skoven, som er naturpræget bøgeskov med en særlig flora. Flere steder er der stejle og høje erosionsskrænter, dels i kalkrigt moræneler, dels i Lellinge grønsandskalk. Forårsfloret er præget af hvide og gule anemoner, lærkesporer og kodrivere. Langs åen vokser den ejendommelige padderok skavgræs i mængder. Om foråret kan man være heldig at finde fingerstar, blå anemone, vårfladbælg og druemunke.

Grønsandskalk findes i Øst- og Midtsjælland. Ved Skovhus Vænge findes den som en 10-30 meter tyk havaflejring afsat nær en kyst for ca. 60 mio. år siden. Aflejringen indeholder talrige fossiler af især snegle og muslinger, som levede i det daværende hav. Grønsandskalk er rig på grønne sandkorn af mineralet glaukonit, der ses som lysere grønne partier. Grønsandskalken har været anvendt til kirkebyggeri, eksempelvis i Ejby Kirke, Allerslev Kirke ved Lejre og Solrød Kirke. På grund af Grønsandskalken er området udpeget som nationalt geologisk interesseområde. Skovhus Vænge er et yndet udflugtsmål, som ejes af Vallø Stift.

Foto: Køge Kommune

Vinkingeborgen Borgring ved Lellinge

Køge Å stien – rute 90

Køge Å stien er en 22 km lang cykel- og gangsti, der følger Køge Å og Ås fra Køge til Dyndet og videre frem til Borup Station. Tre foldere: Køge Å stien 1, 2 og 3 dækker hele forløbet og giver et indblik i den natur og kulturhistorie, der knytter sig til området og som møder publikum undervejs.

Stien er et led i en større plan for naturforvaltning i Køge Å og Ås området. Målet er at styrke geologiske og landskabelige værdier, forbedre vilkår for planter og dyr, samt skabe bedre adgang.

Fra vejen Ved Lygtebanke i Udløbet lige før kommunegrænsen, er der direkte forbindelse til Ringsted Kommunes 25 km lange aktivitetssti gennem Humleore til Ringsted.

Bronzestien – del af rute 90

Bronzestien indgår i en del af Køge Å stien. Bronzestien er en 3,25 km lang rute hvor man kan opleve 5 gravhøje. Langs ruten er der sat skilte og plancher op, så man kan læse om hvordan gravhøjene er kilde til en fantastisk viden om bronzealderen.

Maratonruten – del af rute 90

Hvis man følger ruten fra Køge til Borup og tilbage igen, har man tilbagelagt tæt på en maratondistance. Langs ruten er opsat grønne pictogrammer med km angivelse pr. ca. 5 km.

Færdselsregler

Når man færdes i området, skal man vise hensyn og følge reglerne for færdsel. Køge Å stien må kun anvendes til fods og på cykel. På mindre strækninger følger vandresti og cykelsti hver sit forløb. Stien er afmærket med træpæle og blå metalskilte. Efter naturbeskyttelsesloven må man færdes til fods eller på cykel på veje og stier i skove og i det åbne land. Det er ligeledes tilladt at færdes til fods på udyrkede, uindhegnede arealer uden for skove. Færdsel sker på eget ansvar. Knallertkørsel og ridning er, med mindre der er givet særlig tilladelse, ikke tilladt. Brug af åben ild er ikke tilladt. Hunde skal føres i snor hele året rundt.

Overnatningsmuligheder

Danhostel, Vamdrupvej 1, tlf. 61 18 12 03, Spanager Naturlejrplads med shelter, muldtoilet og vand, Spanagervej. Lejrpladsen kan ikke bookes på forhånd **(22)**, Ejby Sø Naturlejrplads, kontakt før brug tlf. 56 65 90 89 **(25),** Naturlejrplads med shelter **(27)**. Bed and Breakfast: Højelsevej 5, tlf. 20 45 07 55, Ringstedvej 503, tlf. 40 16 84 84, Dyndetvej 4, tlf. 51 70 82 88. Campingpladser: Køge og Vallø Camping, Strandvejen 102, tlf. 56 65 28 51, Corona Camping, Coronavej 1, tlf. 20 68 40 70, Grønnegårde Camping, Slimmingevej 86, tlf. 56 87 91 82.

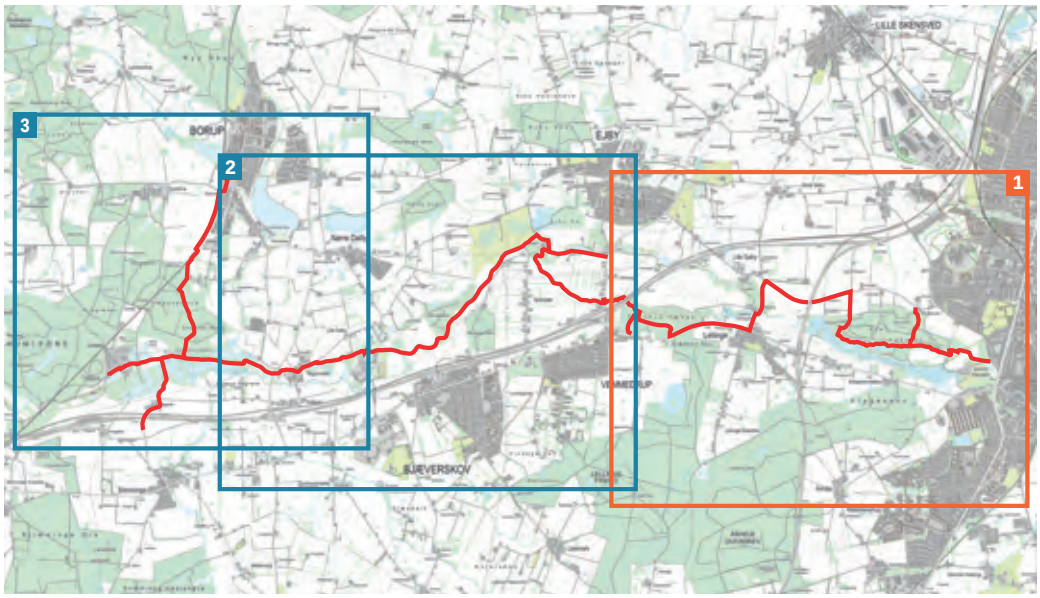

Køge Å stien

KØGE KOMMUNE

Revideret maj 2019.

Udgivet af Køge Kommune, Torvet 1, 4600 Køge, tlf. 56 67 67 67, e-mail tmf@koege.dk, www.koege.dk

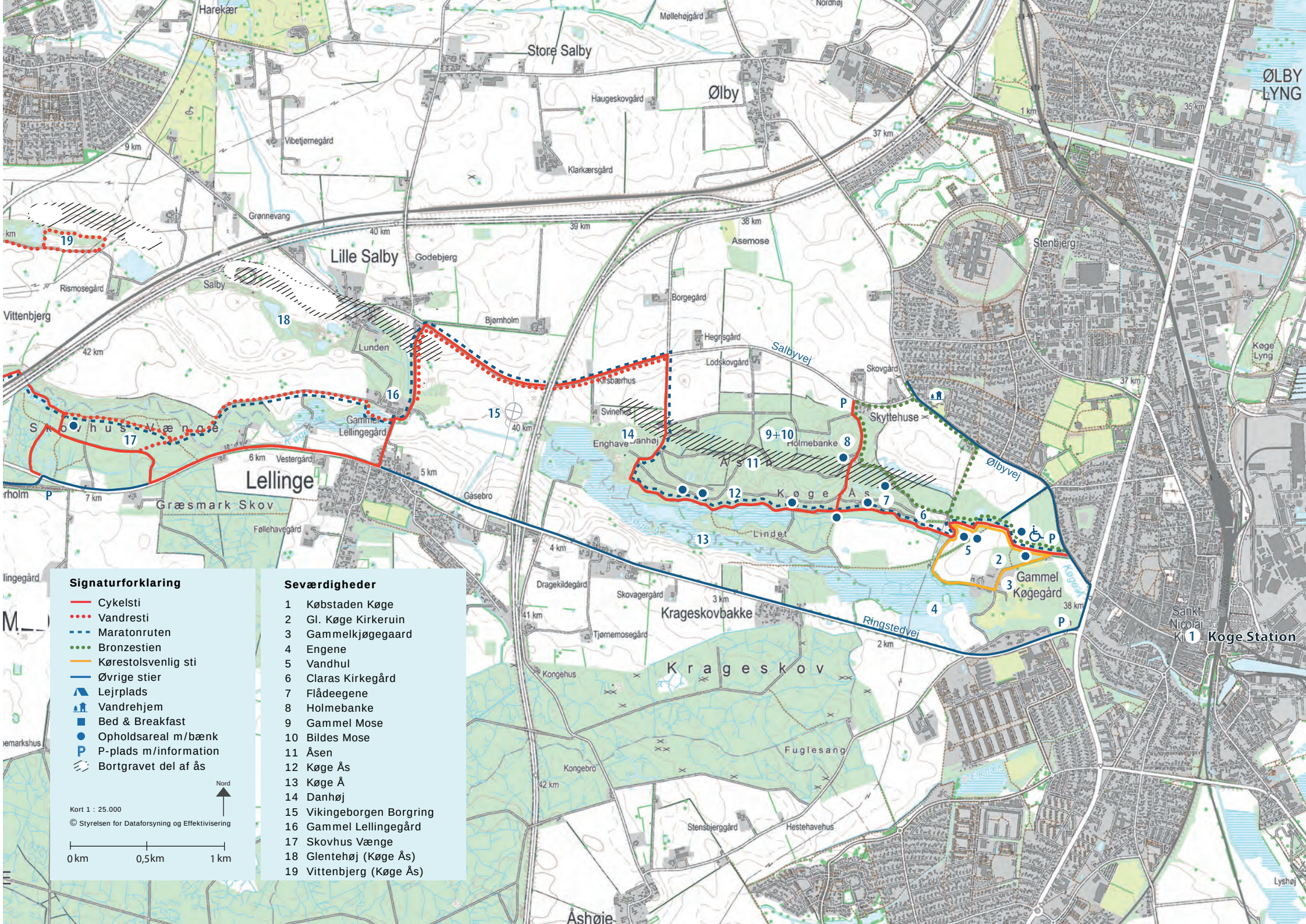
Harekær
Store Salby
Ølby
Møllehøjgård
Nordhøj
Haugeskovgård
Vibetjernegård
Klarkærsgård
ØLBY LYNG
Grønnevang
Lille Salby
Godebjerg
Asemose
Stenbjerg
Rismosegård
Salby
Vittenbjerg
Bjørnholm
Borgegård
Hegnsgård
Lodskovgård
Salbyvej
Skovgård
Lunden
Kirsbærhus
Svinehus
Enghave
Danhøj
Gammel Lellingegård
Skovhus Vænge
Vestergård
Lellinge
Græsmark Skov
Gåsebro
Føllehavegård
Holmebanke
Skyttehuse
Ølbyvej
Køge Å s
Linde
Dragekildegård
Skovagergård
Krageskovbakke
Tjørnemosegård
Ringstedvej
Gammel Køgegård
Sankt Nicolai Kirke
Koge Station
Kragesk ov
Kongehus
Fuglesang
Kongebro
Stensbjerggård
Hestehavehus
Åshøje
Lyshøj
Køge Lyng
Elbæk
Signaturforklaring
Cykelsti
Vandresti
Maratonruten
Bronzestien
Kørestolsvenlig sti
Øvrige stier
Lejrplads
Vandrehjem
Bed & Breakfast
Opholdsareal m/bænk
P-plads m/information
Bortgravet del af ås
Nord
Kort 1 : 25.000
© Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering
0 km
0,5 km
1 km
Seværdigheder
1 Købstaden Køge
2 Gl. Køge Kirkeruin
3 Gammelkjøgegaard
4 Engene
5 Vandhul
6 Claras Kirkegård
7 Flådeegene
8 Holmebanke
9 Gammel Mose
10 Bildes Mose
11 Åsen
12 Køge Ås
13 Køge Å
14 Danhøj
15 Vikingeborgen Borgring
16 Gammel Lellingegård
17 Skovhus Vænge
18 Glentehøj (Køge Ås)
19 Vittenbjerg (Køge Ås)